

Василь Химинець,

доктор фізико-математичних наук, професор,
проректор з науково-методичної роботи,
Закарпатський інститут післядипломної
педагогічної освіти
(м.Ужгород)

Vasil Khiminets,

Doctor of Physical and Mathematical Sciences,
Professor, Zakarpattia INSET Institute
(Uzhhorod)

УДК 37.001.035

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО
СЕРЕДОВИЩА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ****SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF CREATION OF
INNOVATIVE ENVIRONMENT IN THE EDUCATIONAL SPHERE
OF THE CARPATHIAN REGION**

Сучасна освіта повинна відповідати потребам соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, сприяти вчителю творчо і ефективно працювати та допомагати учневі самовизначитися і самореалізуватися. Саме тому система науково-методичної роботи скеровується на створення інноваційного середовища в країні, особливо це важливо для регіонів, де запроваджується концепція сталого розвитку.

Ключові слова: Суспільство, освіта, науково-методична робота, інноваційне середовище, Карпатський регіон.

Modern education should meet the requirements of social, economic and cultural development of society, assist teachers in working creatively and effectively and help students to selfidentify and selfrealize. That is why the system of scientific and methodological work is focused on the formation of innovative environment in the country and region. It is especially important for the regions where the conception of the sustainable development is introduced.

Key words: society, education, scientific and methodological work? Innovative environment, the Carpathian Region.

Современная система образования должна соответствовать требованиям социально-экономического и культурного развития общества, содействовать учителю творчески и эффективно работать и помогать учащимся самоопределяться и самореализоваться. Поэтому система научно-методической работы нацеливается на создание инновационной среды в государстве, особенно это важно для регионов, где внедряется концепция сталого развития.

Ключевые слова: Общество, образование, научно-методическая работа, инновационная среда, Карпатский регион.

Постановка проблеми. Сьогодні вже зрозуміло, що в основу природоспоживацької діяльності людства потрібно поступово закладати новий світогляд – еколого-економічну парадигму – ідею сталого розвитку. У таких підходах акценти у розвитку науково-технічного прогресу потрібно змістити з техногенно-економічного на гуманістично-екологічне спрямування, а природні ресурси слід розглядати не тільки як засіб розвитку продуктивних сил, але й як фактор середовища, в якому живе людство. Світова спільнота поступово прийшла до висновку, що для реалізації ідеї сталого розвитку та вплив освіти на соціально-економічний розвиток регіонів, насамперед необхідно еколого-економізувати сучасну освіту.

Актуальність дослідження. Питання про сталий розвиток, механізми та інструменти його запровадження в межах Карпатського регіону стали предметом наукових досліджень М. Долішнього, С. Дорогунцова, В. Кравціва, Т.І. Ткаченко, В. Федорченко, М. Хвесика та інших вітчизняних вчених. Роль та завдання освіти в питаннях сталого розвитку країни аналізуються в працях М. Дробнохода, С. Дорогунцова, М. Крисаченко, В. Химинця та інших вчених. Разом з тим, сьогодні питання сталого розвитку та вплив освіти на соціально-економічний розвиток Карпатського регіону достатньо ще не вивчено, зокрема, відсутні концептуальні погляди на науково-методичну роботу в освітніх закладах регіону, який прагне розвиватися за законами та принципами сталого розвитку.

Мета дослідження. Узагальнити та запропонувати інноваційні підходи щодо організації еколого-економічної освіти та науково-методичної роботи в освітніх закладах Карпатського регіону, де запроваджується концепція сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегія сталого розвитку передбачає, що продуктивні сили, структура економіки, рівень та характер використання природних ресурсів (земельних, водних і мінерально-сировинних), масштаби і напрямки вкладання фінансових ресурсів, організація техніко-технологічного прогресу будь-якого регіону мають бути узгоджені не лише з поточними, а й з перспективними потребами соціуму. Під

сталим розвитком суспільства розуміють ситуацію, коли вплив на природне середовище перебуває в межах господарської ємності ландшафту, коли природна основа існування людини не руйнується.

У таких підходах основна увага акцентується на гуманістичній спрямованості принципів, засобів і цілей сталого розвитку [10]. Важливою умовою такого розвитку є визнання достатньої межі задоволення потреб людини, тобто обмеження споживацьких запитів, прагнень та інстинктів. Концепцію сталого розвитку слід розглядати не в плані досягнення певної системи показників на планеті, у країні, чи регіоні у відповідні строки, а як напрям, в якому мають рухатися суспільство, народи, держави, їх регіони, окремі особистості сьогодні, завтра і в майбутньому.

Зреалізувати ідею сталого розвитку можна лише за умов усвідомлення та дотримання наступних установок [8, с. 112]:

- економічний розвиток у відриві від екології призведе до перетворення Землі в пустелю;
- екологія без економічного розвитку закріплює бідність і несправедливість;
- екологія без права на дію неможлива, право на дію без екології є шляхом до колективного знищення.

Прийнято вважати, що еколого-економічні проблеми виникають тоді, коли з певних причин у природі порушується стабільність матеріальних, енергетичних, біологічних та інформаційних систем. З часом все більш очевидним стає, що забезпечити умови оптимального розвитку суспільства без всебічного врахування можливих екологічних наслідків усіх соціально-політичних та економічних проектів – неможливо. Для виявлення оптимальних форм взаємодії людини з довкіллям, крім чинників антропогенного походження, потрібно враховувати і можливі зміни в біосфері. Тобто, ідея сталого розвитку відіграє потужну інтегративну функцію, бо її евристична і організуюча роль проявляється як в галузі раціонального природокористування, так і в прийнятті складних політичних і економічних рішень, в процесах державотворення і концепціях подальшого розвитку людства [5, с. 12].

У цьому контексті саме рівень еколого-економічної культури особистості та спільноти в цілому визначає стан природного довкілля і внутрішній світ кожної людини. При цьому особливого значення набуває процес виховання в кожній людині сучасного еколого-економічного світогляду, бережливого ставлення до природи, розуміння домінант природних благ над штучно створеними матеріальними цінностями, усвідомлення розумної необхідності власних потреб, відсутності споживацької психології, готовності добровільно підпорядкувати свої інтереси законам природи, інтересам розвитку суспільства. Особливо це важливо для гірських регіонів (Карпати в Європі, Апалачі в США і т.д.), які надзвичайно вразливі до інтенсивного людського впливу [9].

У Карпатському регіоні темпи деградації «сфери життя» значно перевищують темпи усвідомлення населенням і владою цього надзвичайно небезпечного процесу. Регіон характеризується різномірною системою виробничих відносин, його основні виробничі потужності зорієнтовані на наявні сировинні можливості та комплектуючі вироби. Панівне місце в структурі виробничих галузей займають енерговитратні лісопереробний і сировинно-видобувний комплекси. Нарощування обсягів виробництва в цих галузях весь час супроводжувалося створенням і лісохімічних потужностей, хронічним відставанням технологій від світових стандартів, неконтрольованою появою і нагромадженням різноманітних токсичних відходів, техногенним навантаженням на довкілля регіону. Особливо великої шкоди довкіллю Карпатського регіону наносить споживацьке відношення до основного природного багатства – лісів. Науково необґрунтовані великі рубки лісу в останні два століття привели до зменшення їх площ, порушили вікову структуру, зменшили природний приріст деревини, нанесли шкоду водоутворюючій системі, стали причиною частих стихійних лих (повені, зсуви, селеві потоки, змив родючого ґрунту, буреломи тощо). Поступово Карпатський регіон з «перлини України» перетворився в екологічно усереднений регіон техногенно забрудненого континенту [9].

У той же час успіх становлення і розвиток постіндустріального суспільства в значній мірі залежить від створеної освітньої системи та умов її функціонування в країні, а в регіоні – від створеного освітнього середовища, яке визначається формою і змістом освітньої діяльності, знаннями, творчим потенціалом, професійною майстерністю і загальною педагогічною культурою освітан. Одним із важливих завдань для сьогоденної педагогічної науки і практики є пошук ефективної системи освіти, яка відповідала б потребам соціально-економічного і культурного розвитку сталого суспільства, сприяла вчителю у його прагненні творчо й ефективно працювати та допомагала учневі самовизначитися і самореалізуватися в існуючому соціально-економічному та культурному середовищі.

Удосконалення навчально-виховного процесу в сучасних умовах здійснюється в контексті таких глобальних освітніх тенденцій [3,4]:

- масовий характер освіти та її неперервність;
- адаптація освітнього процесу до запитів і потреб особистості;
- орієнтація навчання на інновації, особистість, забезпечення можливостей її саморозвитку та саморозкриття, загальні та фахові компетенції;
- людиноцентристське спрямування освіти та гуманістична спрямованість інноваційних процесів;
- організаційні, структурні та змістові нововведення в навчально-виховний процес, підпорядковані принципу «освіта упродовж всього життя».

За таких умов зростають вимоги не тільки до якості сучасної освіти, але й до модернізації внутрішньошкільної науково-методичної роботи, її вдосконалення на основі запровадження інноваційних технологій в організацію та зміст навчально-виховного процесу. Йдеться насамперед про залучення педагогів-практиків у творчу діяльність та дослідницько-експериментальну роботу і формування в них нових підходів до еколого-економічних знань.

Науково-методична робота в навчальних закладах розглядається [2, с.9-10] як цілісна система підвищення науково-теоретичного і загальнокультурного рівня, психолого-педагогічної підготовки й професійної майстерності педагогів, формування у них готовності до самоосвіти, саморозвитку. Загалом система науково-методичної роботи покликана задовольняти потреби розвитку й оновлення освіти, інтереси педагогічних колективів та окремих вчителів у постійному підвищенні фахового рівня відповідно до кон'юнктури ринку педагогічної праці, виступати засобом соціального захисту освіти і освітан. Система науково-методичної

роботи в контексті сталого розвитку регіону має бути спрямована на формування еколого-економічної культури педагогів, неперервного оновлення та прирощення їх знань, продукування нових педагогічних ідей, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду в цій галузі.

До основних функцій науково-методичної роботи сьогодні прийнято відносити: організаційну, діагностичну, прогностичну, відновлюючу, корегуючу, координуючу та контрольню-інформаційну. У навчально-виховних закладах склалася певна система науково-методичної роботи з педагогами, яка включає індивідуальні, групові та масові форми, що перебувають в органічній єдності, взаємодіють і доповнюють одна одну. Форми організації такої роботи досить різноманітні, але одне з домінуючих місць поміж них займає науково-методична робота, що проводиться безпосередньо в освітньому закладі [1, с.12-14].

Суттєвою особливістю є те, що методична робота в сучасних освітніх закладах гірських регіонів, насамперед Карпатського регіону де запроваджується концепція сталого розвитку, мала б мати суто науково-дослідний характер. Новий зміст освіти, освоєння нових навчальних програм, створення авторських програм, викладання нетрадиційних дисциплін, пошук оригінальних методик викладання – усе це має сприяти вчителю і учням стати на шлях творчої дослідницької роботи. У цьому контексті важливого значення для успішного запровадження сучасної системи науково-методичної роботи в освітньому закладі набуває координація такої діяльності з інститутами післядипломної педагогічної освіти, педагогічними вузами, регіональними науково-методичними центрами, районними методичними кабінетами, районними та шкільними методичними об'єднаннями та окремими носіями передового педагогічного досвіду. Окрім всього іншого, координуюча функція науково-методичної роботи в освітньому закладі покликана усунути дублювання в діяльності, вона передбачає раціональне поєднання інформаційної поінформованості всіх освітніх структур. Організаційна функція нерозривно пов'язана з коригуючою та діагностичною, оскільки аналіз, відновлення і корекція знань, умінь і навичок – зближені поняття та взаємодоповнюють одне одного з огляду на послідовність і неперервність процесу навчання.

Важливу роль у системі науково-методичної роботи відіграє і прогностична функція, яка дозволяє прогнозувати та передбачати результати освітньої діяльності, підвищує ступінь науковості нововведень та покликана запобігати допущенню різного роду педагогічних помилок. Моделююча функція дозволяє учасникам педагогічного експерименту змодельовувати, а отже і передбачити, всі його етапи та можливі результати у теоретичній площині.

Відновлювальна функція системи науково-методичної роботи спрямована на відновлення знань і вмінь, які частково забуваються чи втрачаються освітянами з часом або у зв'язку зі зміною діяльності. Основне призначення коригуючої функції полягає у вчасному усуненні недоліків та внесенні відповідних поправок і доповнень у педагогічний процес, який уже здійснюється. Координуюча і контрольню-інформаційна функції спрямовані на подолання можливого дублювання та реалізації зворотного зв'язку на всіх етапах науково-методичної діяльності освітнього закладу.

На сучасному етапі розвитку освіти внутрішньошкільну науково-методичну роботу доцільно вести за такими основними напрямками [2, с.11-12]:

- удосконалення змісту науково-методичної роботи, забезпечення її національної спрямованості відповідно до економічних, політичних, соціально-культурних умов розбудови й оновлення української загальноосвітньої школи;
- поглиблення філософсько-педагогічних знань, що спрямовані на відродження та розвиток національної освіти в Україні, вивчення педагогами теорії і методики навчання та виховання, основ психології, етики, естетики, поглиблення науково-теоретичної підготовки з предмета та методики його викладання з урахуванням вимог Закону про мови в Україні;
- вивчення діалектики та принципів розбудови української національної школи; збагачення педагогічних кадрів надбаннями української етнопедагогіки, науки, культури; вивчення питань теорії і досягнень науки в галузі викладання предмета, володіння сучасною науковою методологією;
- освоєння методики викладання даного предмета; випереджувальний розгляд питань методики вивчення складних розділів навчальних програм з демонстрування відкритих (показових) уроків; удосконалення методики застосування наочних посібників, технічних засобів навчання, дидактичних матеріалів;
- освоєння та практичне застосування теоретичних положень загальної дидактики, методів і прийомів активізації навчальної діяльності школярів і формування в них наукового світогляду, виходячи з вимог етнопедагогіки;
- систематична інформація про нові методичні рекомендації, публікації щодо змісту та методики навчально-виховної роботи, глибоке вивчення відповідних державних і нормативних документів.

Суттєвим в організації науково-методичної роботи є надання їй характеру системи з усіма її ознаками: цілеспрямованістю, поліструктурністю, варіативністю, керованістю, критеріальністю.

Системність методичної роботи можна забезпечити тоді, коли її змістом буде вдосконалення шкільної навчально-виховної системи, компонентами якої є: цілі, зміст, методи, засоби і організаційні форми навчання, виховання і розвитку учнів.

Методологічною основою змісту еколого-економічної освіти в Карпатському регіоні мають стати регіональні географічні та природно-кліматичні особливості краю, які складають основу національних та загальнолюдських цінностей, зосередженість на актуальних регіональних проблемах та перспективних інтересах людей які тут живуть. Зміст сучасної еколого-економічної освіти має базуватися на людиноцентриській парадигмі та закладати фундамент для побудови сталого суспільства. В цьому контексті, одним із важливих напрямів діяльності педагогічного колективу є визначення мети еколого-економічного навчання та виховання учнів і втілення її у своєрідній прогностичній моделі випускника даного навчального закладу.

Комплексний підхід до змісту науково-методичної діяльності з проблеми еколого-економічна освіта передбачає обов'язковість тісного зв'язку цієї роботи з іншими видами підготовки вчителів, насамперед світоглядними, зокрема, психолого-педагогічної, загальнокультурної, науково-технічної. Причому визначення змісту і форм

еколого-економічної підготовки вчителів має вестися з урахуванням професійних інтересів та потреб кожного вчителя. У цілому ж науково-методична робота є складовою єдиної системи безперервної освіти педагогічних працівників і розуміється як цілісна, заснована на досягненнях науки, передового досвіду і взаємопов'язаних заходів, дій, засобів, спрямованих на підвищення професійної майстерності кожного педагога, збагачення і розвиток творчого потенціалу кожного педагогічного колективу, а в кінцевому результаті – на досягнення оптимальних результатів освіти, виховання і розвитку особистості в умовах сталого розвитку регіону.

Йдеться насамперед про залучення педагогів-практиків у творчу діяльність та дослідницько-експериментальну роботу і формування в них нових підходів до організації еколого-економічної освіти, сучасного розуміння поняття сталий розвиток регіону [8, с. 114].

Інновації в освіті. Сучасна освіта, окрім надання знань, має прищепити молодій людині здатність самостійно засвоювати знання, оволодівати потрібною інформацією та творчо осмислювати її. Тобто освіта покликана навчити майбутнього громадянина, на основі отриманих знань критично і творчо мислити, використовувати знання як у професійній, так і в суспільно-політичній діяльності. Освіта напо-внює людину духовністю, змушує її замислюватися над сутністю і цінностями свого існування. Саме освіта окреслює для людини основні контури світу справжньої, а не масової культури, в яку вписані дійсні цінності, саме освіта переконає в тому, що добро і краса не менш важливі для життя, ніж добробут і технічні пріоритети сучасного життя. Тільки освіта формує особистість – відповідального творця власного життя і громадянина країни. Сьогодні такою може бути лише освіта інноваційна. У свою чергу, лише освічена, творча людина може бути здатною до змін, до інновацій, і, що головне, до системного інноваційного мислення, усвідомлених і цілеспрямованих дій. Тільки творчо сформована особистість стає активним суб'єктом суспільних відносин [7, с.88].

Для України, в якій регіони відрізняються за політичними уподобаннями, релігійною та культурною ментальністю, інноваційна стратегія в політичному плані розглядається як вагомий важіль, здатний не лише зупинити деструктивні процеси, але й сприяти підвищенню інноваційного потенціалу суспільства, який уявляє собою спроможність функціонуючих систем створювати, сприймати інновації і своєчасно позбавлятися застарілого. Зумовлено це тим, що інноваційний розвиток освіти в Україні супроводжується інтеграцією науково-освітнього потенціалу як по вертикалі, так і по горизонталі. Зрозуміло, що якщо в освітньому просторі конкретного регіону створити умови, сприятливі для поширення педагогічних інновацій, то інтеграційні процеси в країні протікатимуть продуктивніше, а перспективи розвитку суспільства будуть очевиднішими. В таких умовах інтенсивно посилюється тенденція до технологізації педагогічних процесів шляхом впровадження новітніх технологій, методик, сучасних інформаційних засобів навчання, які в цілому своєму поєднанні закладають основу інноваційного розвитку не тільки освітньої галузі, але й усієї країни.

Інноваційна освітня діяльність [7, с.157]:

- створює нові освітні технології;
- формує новий світогляд вчителя;
- впливає на формування всебічно розвинутого учня;
- сприяє створенню нових управлінських взаємовідносин та структур;
- створює оптимальні умови для взаємодії школи із суспільством.

Введемо поняття, якими найбільше часто користуються, характеризуючи та здійснюючи інноваційну освітню діяльність.

Технологія – це, в першу чергу, форма реалізації людського інтелекту, в якій відображаються вміння людини використовувати сукупність знань про методи, і засоби проведення певного виробничого процесу, в результаті якого відбувається якісна зміна того, що є суб'єктом технології. Технологія не допускає варіативності, її головне призначення – отримати гарантований результат.

Педагогічна технологія – своєрідна конкретизація методики, проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці; змістова техніка реалізації навчально-виховного процесу; закономірна педагогічна діяльність, яка реалізує науково-обґрунтований проект навчально-виховного процесу і має вищий рівень ефективності, надійності, гарантованого результату, ніж традиційні методики навчання й виховання.

Інноваційна педагогічна технологія – цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження у практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів.

Педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем. *Прямим продуктом* інновацій є: нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестандартні підходи в управлінні. *Побічним продуктом* інновацій є: зростання педагогічної майстерності вчителя і керівника, рівня його культури, мислення, світогляду.

Під інноваційним розвитком освіти слід розуміти комплекс створених та запроваджених організаційних та змістових нововведень, розвиток низки факторів та умов, необхідних для нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи. Такий складний психолого-педагогічний процес вимагає чітко спланованих системних дій з боку всіх освітянських структур, які в своїй сукупності складають основу інноваційної політики [7, с.92-94].

Інноваційне навчання – це зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення та прогнозування на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на активні та конструктивні дії в швидко змінних ситуаціях.

Інноваційність середовища передбачає утвердження відповідального способу життя людини в суспільстві та відповідального ставлення суспільства до кожної особистості зокрема. Звідси зрозуміло, що, окрім науки, у

забезпеченні інноваційного типу розвитку економіки і суспільства в цілому провідну роль відіграє освіта. За таких умов зростають вимоги не тільки до якості сучасної освіти, але й до науково-методичної підготовки вчителя.

Визначальні ознаки інноваційного супроводу навчально-виховного процесу:

- демократичність – можливість урахування різних підходів, точок зору, колегіальність у прийнятті певного рішення;
- ситуація вибору – створення декількох варіантів програм, моделей діяльності, технологій, які забезпечують передумови для свідомого вибору;
- самореалізація – розкриття особистісного потенціалу кожного учасника педагогічного процесу;
- співтворчість – спільна діяльність суб'єктів, які прагнуть досягти нових кількісних і якісних результатів;
- синергетичність – нелінійність, нестабільність як процесуальні характеристики та самоорганізація системи науково-методичного супроводження.

Створення інноваційного середовища в навчально-виховному закладі (регіоні, державі) вимагає наявності наступного [10,11]:

- загальне розуміння необхідності введення інновації в навчально-виховний процес (від директора школи до учня) та створення відповідної матеріально-технічної бази;
- відповідний професійний фаховий рівень учителів закладу (їх фахова освіта, системна робота з підвищенням кваліфікації, діяльність методичних рад тощо);
- залучення науковців – працівників вузів, інститутів післядипломної педагогічної освіти;
- науково обґрунтований вибір інновації для даного навчального закладу (мета, цілі, фаховий рівень учителів тощо). Вибір має бути узгодженим із створеним інноваційним середовищем у школі, його мають підтримати по вертикалі (рай(міс)к) відділи (управління), обласні департаменти освіти, міністерство освіти) і горизонталі – вчителі, громадськість, батьки, учні;
- юридичне забезпечення інноваційного процесу. Саме від цього фактору залежить клімат у колективі, де запроваджується інновація і мотивація до інноваційної діяльності всіх учасників.

Варто усвідомити, що інновація - не може бути ідеєю на показ, черговим педагогічним прожектом. Ефект можуть створити і прості педагогічні рішення або навіть навчальні трюки. Ефективність досягають тільки через комплексну планомірну роботу, яка спирається на психолого-педагогічну науку.

Інтегративними ознаками інноваційної навчально-виховної системи є:

- наявність загальної мети і призначення, які задаються і неперервно корегуються суспільством;
- ефективна система управління – цілеспрямованість організаційних та функціональних векторів її діяльності;
- взаємозалежність структурних елементів по горизонтальному і вертикальному напрямках;
- відкритість всіх складових освітньої системи для впливу з боку соціуму і здатність до кореляційного розвитку разом з ним;
- неперервний вплив зовнішніх глобалізаційних і внутрішніх факторів на розвиток та існування системи і її підсистем.

На розв'язання цих завдань має бути спрямована діяльність районних (міських) методичних кабінетів, які є інформаційними, науково-методичними, навчальними, координуючими центрами безперервного підвищення кваліфікації освітан в областях Карпатського регіону. Стратегія еколого-економічної освіти має базуватися на сучасному принципі випереджальності науки над природоперетворювальною діяльністю людей. Тільки інтелект і еколого-економічна культура, тобто безперервна освітня виховна робота, можуть позитивно вплинути на мораль суспільства і перевести його взаємовідносини з біосферою на шлях розумно обґрунтованого існування та сталого розвитку.

Висновки. Ефективність запровадження концепції сталого розвитку в Карпатському регіоні в значній мірі визначається змістом і якістю освіти - організацією навчально-виховного процесу (ДНЗ, школи, ВУЗи) і вимагає, щоб науково-методична робота в галузі охорони і збереження довкілля носила прогностичний, системний, комплексний характер. Для цього в освітньому полі регіону необхідно розбудувати інноваційне середовище, а науково-методичну роботу всіх освітніх структур скерувати в русло науково-дослідницької інноваційної діяльності.

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса. Методические основы: Учеб-метод. пособие. - М.: Педагогика, 1982. - 184 с.
2. Жерносок І.П. Науково-методична робота в загальноосвітній школі: Навч.-метод. посібник. - К.: ІЗМН, 1998. - 160 с.
3. Кремень В.Г. Інноваційність в освіті як вимога часу /В.Кремень// Інновації в освіті. - Ялта, 2010. - С.7 - 13.
4. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті: Текст. - К., 2001. - 24 с.
5. Хвесик М.А., Голян В.А. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: Монографія. - К.: Кондор, 2007. - 480 с.
6. Химинець В.В. Науково-методичні аспекти підвищення фахової майстерності вчителів /В.Химинець // Вісник післядипломної освіти. - 2005. - В.1. - С. 78-88.
7. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність: Монографія. - Тернопіль, 2009. - 360 с.
8. Химинець В.В. Еколого-економічна освіта в контексті сталого розвитку: Навч.-метод. посібник. - Ужгород: Два кольори, 2009. - 220 с.
9. Химинець В.В. Психолого-педагогічні основи еколого-економічного навчання і виховання в умовах сталого розвитку Закарпаття/ В.Химинець//Гірська школа Українських Карпат. - 2008-2009.- №4-5. - С. 200-206.
10. Химинець В.В. Інноваційно-гуманістичне спрямування сучасної освіти /В.Химинець // Педагогіка і психологія. - 2010. - №3(68). - С. 15-24.
11. Химинець В.В. Науково-методичні аспекти створення інноваційного середовища в освітніх закладах Закарпаття /В.Химинець // Освіта Закарпаття. - 2012. - № 15. - С. 3-11.